

pomočkov in virov faktum, koliko se je slovenski jezik že razvil in koliko da je sposoben za sodno rabo; da pa nasprotno sodišča niso poklicana, ta faktum od slučaja do slučaja preiskovati ter se izpostavljati eventualiteti nasprotujočih si odločb, temveč, da je sodiščem dolžnost svojim razsodbam v podstavo jemati enkrat za vselej po kompetentnej oblasti izrečeno djansko razmero, da sploh ni naloga sodišč, za-
branjevati jeziku, katerega državna uprava kot v „deželi navadnega“ pripoznava, po zakonu mu zagotovljeni pristop k sodiščem, ter da smatra vlada, če sodišča slovenske vloge samo zategadelj a limine odbivajo, ker je prošnik tudi nemškega jezika zmožen, to za priprosto, a kratkonikar zakonito sredstvo, s katerim se celo vprašanje o enakopravnosti a limine odbija.“

Korotanski Slovenec smel je od svojega po starodavnem obredu ustanovljenega kneza zahtevati pravico v slovenskem jeziku, toda koncem 13. stoletja odrezal se je — kakor pravi Schwabenspiegel — knez prosilcu rekoč: „ich verstaun diner sprach nitt“. Bojazni, da se vkljub osnovnim zakonom odreka Slovincu z ravno tisto frazo justica, storil je ta ukaz, upamo da za vselej, konec.

Ako pa se varamo, če vendar ta ukaz še ne najde povsod vbogljivih interpretov, potem pričakujemo, da bode novi minister v korist pravosodju „neumoljiv bič nasilju i samovolji, koja od obijesti ali zlonamjerno hoće zla da čini“.

Iz zapiskov praktičnega pravnika.

IV.

Nekdo je bil zaradi prestopka, ki ga je storil, vzet v zapor. Ker je zbolel in ker zapornice okrajnega sodišča za bolnike niso bile pripravne, treba je bilo odvesti ga v bolnišnico za inkvizite, ki se je nahajala na sedeži sodnega dvora. Okrajno sodišče je potem odredilo dan za glavno razpravo in obdolženec jo izrečno izustil, da se zadovolji, naj

se vrši razprava v njegovi odsotnosti. Pri glavni razpravi je bil obdolženec obsojen na zapor treh dni zaradi prestopka. Prvi sodnik je potem v zmislu § 459. k. p. r. učinil, da se je obsojencu vročil prepis sodbe. Ta vročitev se je zgodila še le osmi dan potem, ko se je sodba storila. Obsojenec je izrekel, da je s sodbo povsem zadovoljen. Vriva se takoj vprašanje, je-li čas kazni šteti od dne, ko se je sodba vročila, ali pa od dne, ko je bila sodba sklenjena? Da je rešitev tega vprašanja važna za obsojenca, razvidno je že po tem, da bi bil obtoženec že svojo kazen ob času vročitve prestal, ko bi obveljala druga alternativa. Sodnik je vprašanje rešil v zmislu prve alternative, ne da bi se pa bil sploh spuščal v natančno razmotrivanje cele zadeve. Za to njegovo razloko govorijo navidezno besede § 397. k. p. r., iz katerih je posneti, da je kazensko sodbo še le tedaj izvršiti, kadar je gotovo, da je pravomočna. Sodba, storjena v odsotnosti obdolženca, postane pa po zakonovih predpisih še le tedaj pravokrepna, kadar se je vročila obdolžencu, ter on ni potem vporabil nobenega pravnega leka proti njej, bodi si da se je vsakteri pritožbi odpovedal, bodi si da je pustil preteči čas določen za pritožbe po zakonovih določilih. Ti razlogi, kateri bi nekako silili, rešiti dvomno vprašanje v zmislu prve alternative, se mi pa vendar ne dozdevajo prepričalni in mislim, da je nasprotno mnenje pravo. Pred vsem je treba poudarjati, da se druga alternativa vjema veliko bolj s primernostjo (*aequitas*) in tedaj tudi s pravičnostjo. Obsojenec nikakor ni zakrivil, da je dobil o sodbi vednost še le osmi dan po vršivši se razpravi, kako pa bi bilo tudi dopustno, da bi obdolženec tako škodo trpeti moral le zategadel, ker so naprave v zapornicah pomanjkljive, ker je prvi sodnik celo zadevo morebiti nekako bolj počasno opravljal, ker je obdolženca zadela bolezen, ker so zgolj te okolnosti preprečile, da obtoženec ni prej dobil vednost o sodbi in ker je bila le zaradi teh slučajev pravokrepnost sodbe odložena. Zakonodajalec, ki se je le tam odločil za ojstro določilo in v takih slučajih, kjer bi bila drugačna in milejša rešitev nasprotovala svrham zakonodajstva, take ojstrosti tudi ne bi zamogel odobravati. Pa tudi zakon sam nam daje nekako oporo za

to razsodbo, ki gotovo edina vgaja pravičnosti. Po besedah § 400. k. p. r. je namreč dopuščeno čas, kar ga je obsojen človek prebil v zaporu po oznanilu sodbe na prvi stopnji izrečene, všteti v čas kazni, v kolikor se je nastop kazni zakasnil po okolnostih nezavisnih od obsojenčeve volje. Akoravno se je pri tem določilo poglobitno mislilo na zakasnenje, katero prouzročujejo pritožbe vložene po obtožitelju ali tretjih osebah, vendar ni tehtnega vzroka dvomiti, da se sme to določilo vporabljeti tudi za predležeči slučaj. Dalo bi se sicer vgovarjati, da je dopuščeno všteti edino le čas od oznanila sodbe sem in da se vrši oznanilo sodbe še le tedaj, ko je bila vročena odsotnemu obdolžencu v zmislu § 459 k. p. r. Temu nasproti pa moram opozarjati, da je kot „oznanilo“ sodbe v zmislu zakona smatrati le ono, ki se je vršilo v javni seji sodišča. To sledi iz zakonovih besed (glej §§ 268., 284., 340., 458 k. p. r.), ker nasprotno rabijo zakonu za oznanjenje sodbe obdolžencu, kateri pri razpravi ni bil prisoten, drugi izrazi (glej §§ 269., 284., 459. 466. k. p. r.).

Tem razlogom pa moram še pridati, da ne bi nihče dvomil, odločiti se za drugo alternativo, ko bi bil tožitelj takoj po oznanilu sodbe vložil pritožbo. Ako se pa mora v tem primerljeji všteti čas v kazen, potem pač ni nobenega vzroka drugače razsoditi tačas, kadar ni bila vložena pritožba ob nobene strani. Zakonodajalec tudi vsled določil §§ 466. in 284. k. p. r. gotovo ni hotel postaviti odsotnega obdolženca v slabše razmere kakor obdolženca, ki je bil pri razpravi, ampak namen zakonov je edino le ta, da olajša takemu obdolžencu vporabo pravnih lekov.

Ne morem si pa kaj, da ne bi tu omenil, da bi bilo sploh umestno, v takem slučaju kolikor mogoče pospešiti vročitev sodnih razlok.

V.

Okrajno sodišče je vsled tožbe, vložene po zasebnem obtožitelju, obsodilo obtoženca zaradi prestopka proti varnosti časti na globo. Obtožitelj je potem prosil, naj mu sodišče odmeri tožbene troške. Sodišče je tej prošnji vgodilo in je dotični odlok dalo vročiti obema strankama, pa ni

sprejelo v odlok tudi poduka, da pristoji strankama proti tej razloki pritožba in da je to pritožbo vložiti v treh dneh po vročitvi vprašalne razloke. Obsojenec je proti tej razsodbi tudi vložil pritožbo, pa še le osmi dan potem, ko mu je bila vročena. Mimogrede le opomnim, da je bila razsodba djansko krivična. Okrajno sodišče je to pritožbo predložilo sodnemu dvoru prve stopinje kot vzklicnemu sodišču, kateri je razloko ovrigel in okrajnemu sodišču ukazal, da mora v razloko tudi sprejeti poduk, da imajo stranke pravico vložiti pritožbo do vzklicnega sodišča v treh dneh, da mora nadalje to tako popravljeno razloko strankam dostaviti znova; kajti po § 3. k. p. r. so vsa oblastva dolžna, poučiti obdolženca o njegovih pravicah in sicer tudi ondi, kjer ni izrečno zapovedano, ker se to v tem primerljeji ni zgodilo, ker se pa stranki zategadel ne sme kratiti pravica, kar bi se zgodilo v tem slučaju, ker je še le osmi dan pritožbo vložila.

Pri posvetovanji o tej pritožbi nastalo je vprašanje, je-li sodni dvor opravičen, ovreči razloko prvega sodnika iz navedenih razlogov. Jaz mislim, da sodni dvor te pravice nima, da toraj njegova razsodba ni vtemeljena. Zakon sicer res nalaga sodniku dolžnost, poučiti obdolženca o njegovih pravicah, vendar pa zakon ne zaukazuje, da bi bila naredba sodnikova nična, ako se je opustil ta poduk. V kolikor pa zakon nima takega določila, v toliko tudi prizivnemu sodniku ne pristaja pravica, zaradi te opustitve razveljaviti razloko prvega sodnika. Ko bi se poprijeli nasprotnega načela, bi tudi nastale zbroje kot posledice. Vzemimo le, da se po dovršeni razpravi obdolženec ni podučil o pravicah gledé pravnih lekov in da bi potem po preteku zakonitega roka vložil pritožbo proti sodbi. Ali bi bilo sodniku v tem slučaju treba, pritožbo sprejeti ali bi bil morda celo primoran, sodbo znova naznaniti ali pa obdolžencu dostaviti prepis sodbe, ter ga ob enem podučiti o njegovih pravicah? Moje mnenje je, da se mora dati na vsa ta vprašanja le zanikalni odgovor, kar pa velja za ta gotovo veliko važnejši primerljej, to mora že po pravilu „a majori ad minus“ tudi obveljati za gori navedeni slučaj. Sploh se ne zamore nihče sklicavati na to, da mu zakon ni bil znan. Stranka naj se da o njej

dvomljivi stvari podučiti, ako nje sodnik ni podučil, in naj se potem posluži pravnih lekov. Ravno to načelo bomo tudi takrat vporabljali, kadar je sodnikov poduk krivičen, n. pr. ko bi sodnik stranki naznanil, da proti razloki nima pritožbe. Dvomljivo bi bilo le, je-li to pravilo veljavno tudi kadar sodišče dotičnika le glede zakonitega roka krivo podučil? Pa tudi za ta slučaj mislim, da ne more biti drugega odgovora, ker ni pravega razloga, v tem primerljeji drugače razsojati, kakor v prejšnih dveh.

VI.

V osmi številki „Pravnika“ na str. 244 — 246 je bila priobčena sodba glede povračila troškov povzročenih po kazenskem postopku. V tej sodbi postavlja se načelo, da ima tudi civilni sodnik pravico razsojati o tem vprašanji. Ta razloka mi je vzbudila živahne pomisleke in ne morem si kaj, da jih v tem glasilu ne bi priobčil, ter takim potom ali preprečil vporabo načela, ki se mi dozdeva povsem nevtemeljeno, ali pa dal nasprotnikom priložnost, reč globokeje in natančneje presojevati, razmotrivati in dokazati pravilnost njihovih razlogov. Slučaj sam je bralcem poznat; jaz se hočem toraj le baviti s tem, da v kratkem izrazim vse razloge, ki me silijo, dvomiti o pravilnosti omenjene sodbe.

V dotičnem kazenskem postopku je propadel zasebni obtožitelj in je bil toraj obsojen, povrniti obdolžencu troške kazenskega postopka. Obrnil se je do sodišča, ter v zmyslu § 395. k. p. r. prosil, naj mu odmeri naznanjene troške. Po določilu § 395. ib. mora propali zasebni obtožitelj povrniti tudi vse troške zastopa. Količino teh troškov določuje sodnik, ki je storil prvo sodbo, ako se stranke same ne bi pogodile; sodnik pa mora, preden razsodi, zaslišati nasprotnika. Kadar troške določuje, se mora sodnik držati pravil sprejetih v drugi odstavek § 395. k. p. r. Ta sodnikova razloka je merodajna, zasebni obtožitelj (oziroma obsojenec itd.) je le tiste troške povrniti dolžan, katere so omenjenim načinom odmerjeni. Gledati je zmiraj na to, da gre tu za troške kazenskega postopka, in da je sodnik po odločni besedi za-

konovi poklican razsoditi, ne samo o vprašanji glede dolžnosti do povračila, ampak tudi o znesku teh troškov. Ako se stranka ne bi hotela zadovoljiti z izrekom prvega sodnika, dana jej je pravica vložiti pritožbo do sodnika druge stopinje. Že ti stavki, ki so vsi posneti iz jasnih načel, katera postavlja zakon, kažejo po mojem mnenji neovrgljivo, da se navedena razsodba ne vjema z zakonovimi določili.

O vprašanji, mora-li zasebni obtožitelj sploh povrniti troške, kakor tudi o vprašanji glede svote teh troškov, nima razsojati civilni sodnik, ampak edino le kazensko sodišče. Po določitih §§ 393. in 395. k. p. r. izključena je pri teh vprašanjih ingerencija civilnega sodnika. Gori omenjena sodba je toraj ovrgljiva, ker je bila storjena od sodnika, ki za razsojevanje v tem slučaju ni bil pristojen. Nepristojnost pa ni taka, da bi nehala, ako stranka ne vgovarja, ampak nepristojnost je absolutna. Po nasprotnem mnenji bi se smelo in tudi moralo načelo pristojnosti civilnega sodnika raztegniti na vse vrste adjustiranja ter trditi, da zamore tudi zagovornik, ki ne zadovoljen s svoto, katero mu je priznalo kazensko sodišče, ali ki sploh sodbe kazenskega sodnika ne odobruje, obrniti se do civilnega sodnika, morali bi tedaj pripoznati splošno pravico civilnega sodnika, da razmotriva in tudi preustroji razloke kazenskega sodnika glede teh točk. Po mojem prepričanji moral bi civilni sodnik v našem slučaju tožbo zaradi nepristojnosti popolnoma zavrniti. Da je to mnenje zakonito vtemeljeno in da je toraj sodba v zmyslu zakona neopravičena in pomotna, bodem pa brez težave tudi dokazal iz razlogov samih, ki jih navajata civilna sodišča v obrambo svoje razloke.

Iz prva se povdarja, da je vprašanje, katere troške in v katerem znesku jih ima kdo povrniti drugemu, istotako vprašanje civilnega prava, kakor vprašanje, kakeršno odškodovanje ima terjati tisti, ki je bil vsled kakega kaznjivega djanja poškodovan; kazenski sodnik sicer res mnogokrat o teh vprašanjih sodi, pa le provizorno, ker še vedno zamore tisti, kateremu ni bil pripoznan celi zahtevani znesek, bodi-si odškodnine, bodi-si troš-

kov, nastopiti pot civilne pravde. Neistinitost teh stavkov je de lege lata nedvomljiva.

Pred vsem moram vgovarjati, da je sodnik dva predmeta smatral istovrstnim in istovrednim, ki nista niti iste vrste niti iste vrednosti, ter tudi ni nikakoršnega razloga navedel za istovrstnost. Celo dokazivanje izhaja iz nedokazanega aksioma. Zakaj, s kako pravico, na podlagi katerega zakona se morajo troški in odškodnina staviti v eno in isto vrsto, to dokazati se je v sodbi opustilo. Pa ne samo s pojmi samimi so sodbini razlogi v nasprotji, oni se tudi ne vjemajo z zakonitimi določili. Kazenskopravdni red ima določilo, da zamore zasebni vdeleženec, ki se ne zadovolji z rzsodbo kazenskega sodnika, svoje zahteve zglasiti potom tožbe pred civilnim sodnikom. Takega določila pa v zakonu ni glede troškov kazenskega postopanja; in vendar ni dvombe da bi bil zakonodajalec isto načelo gotovo izrazil, ako bi bila njegova volja za ta slučaj pravice strank vrediti enakim načinom, kakor glede odškodnine. Že iz tega, kako da je v zakonu tvarina uvrščena, kako da ste obe tvarini ločeni, je pač dovolj dokazano, da sta oba predmeta povsem različna, da se ne sme zamenjati drugega z drugim in da si je bil zakonodajalec te razlike popolnoma svest. Gori navedena trditev v sodbinih razlogih je toraj pravna zmeta.

Razun tega je treba povdarjati, da velja sploh načelo za vsake vrste postopke: sodnik, pred katerim se je postopanje vršilo, je edini poklican, troške določiti in o njih spoznavati. To načelo izhaja iz narave stvari same in se opira posebno na to, da je pač sosebnost ta sodnik zmožen, ta vprašanja rešiti v soglasji z djanskimi razmerami. To pravilo priznavajo vsi zakoni o postopanju pred civilnim sodnikom, to pravilo pa je, kakor je bilo začetkom te razprave dokazano, tudi sprejeto v kazenskopravdni red. Sodbini razlogi tudi sami priznavajo, da je to dokazivanje nekam ovrgljivo, da ni zakonitega določila, vendar se pa s tem spravijo v nasprotje s prejšnjo trditvijo, da zamore tisti, kateremu ni bil pripoznan celi znesek, nastopiti pot civilne pravde glede ostalega. V tem pa tiči tista pomotna zame-

nitev, na katero sem že gori opozoril. Razlogi sicer povdarjajo, da ravno ti razlogi, ki so zakonodajalca nagibali k določilu, da ne more (?) kazenski sodnik o teh vprašanjih definitivno soditi, potrjujejo mnenje, da judikatura civilnega sodnika ne more biti izključena, kadar gre le za troške, kateri pa so ti razlogi? To vprašanje, ki se takoj vriva vsakteremu, pa ne najde odgovora.

Saj pa tudi ni odgovora, ker je mnenje, da se smejo ali pa morajo smatrati troški in odškodnina enovrstnim, napačno.

Omenjena sodba se v razlogih na dalje sklicuje na to, da je rzsodba vzklicnega sodišča sama se sabo v nekem notranjem nasprotji. Iz te okolnosti se tudi sklepa to, da je civilni sodnik opravičen, popraviti to zmoto in pogladiti nasprotje. Nevtemeljenost tega dokazivanja (argumentacije) še bolj obširno razlagati, zdi se mi pač komaj potrebno. Krivo mnenje, krivi nazori, ki jih ima poklicani in pristojni sodnik o stvari, katero mu je razsojevati, pač ne dajo nikakoršnega povoda drugemu sodniku, da bi on popravil to zmoto; v to poklican je edino le prizivni sodnik. Ne dozdeva se mi potrebno, obširnim načinom razmotrivati posledice, katere bi nastale, ko bi se to načelo smatralo pravim, in vporabljal v obče, kje je najti kako zakonito določilo, kjer tudi navideznega — razloga, da bi bil pristojen civilni sodnik tačas, ko se je kazenski sodnik po mislih civilnega sodnika motil pri razsojevanju vprašanja, so-li troški, katere hoče imeti stranka povrnjene, potrebni ali ne? Vsa ta vprašanja mora po jasni besedi zakonomi edino le pregledati in rešiti kazenski sodnik, od njegovega izreka ni priziva do civilnega sodnika, ampak le do sodišča, ki je postavljeno, da rzsodi v drugi stopinji v kazenskih rečeh. Ko bi bilo nasprotno mnenje pravo, smelo bi se dosledno tudi trditi, da je civilni sodnik tudi poklican rzsojati, ima-li stranka sploh pravico, terjati povrnitev troškov, prišli bi do posledice, da bi kazenski sodnik zanikal to pravico, civilni sodnik jo pripoznal ali pa nasprotno; da bi civilni sodnik stranki priznal troške, akoravno je bil kazenski sodnik že poprej pravokrepno izrekel, da stranka zakonito ne sme terjati tega povračila: kajti to

je vsaj — tako se izražajo razlogi omenjene razloke — vprašanje civilnega prava; razsodba kazenskega sodnika je le provizorna. Ko bi se smela določila kazenskopravnega reda tako tolmačiti, kaj bi branilo, takim načinom tudi razsojati v civilnem postopanju, ter dovoliti strankam posebno pravdno pot za slučaj, ko jim znesek, katerega jim je odmeril sodnik za troške, ne bi zadostil. In vendar mislim, da nihče ne bode tega mnenja de lege lata smatral pravim.

Nadsodišče, pred katero je stvar dospela vsled ničnostne pritožbe, potrdilo je razloko prvega sodnika, ter svoji razloki pridjalo posebne razloge, ki so po mojem mnenju ravno tako napačni; da — skoraj bi rekel — zmeta je še večja. V prvi sodbi se še pripoznava neka razlika med troški in odškodnino, terja se le, da bi se pri obeh tvarinah postopalo enakim potom. Nadsodišče pa izreče s polno določnostjo, da so troški, ki jih je imela stranka vsled tožbe, vložene po zasebnem obtožitelju, „škoda“, ki jo je prouzročil zasebni obtožitelj, in da mora zasebni obtožitelj to škodo glasom zakonovih določil povrniti v polnem znesku. To dokazivanje je pač nevtemeljeno. Troški, ki nastanejo vsled tega, da si hoče kdo svojo pravico priboriti, ali pa svojo pravico braniti zakonitim potom kazenske ali civilne pravde, se ne morejo nikdar šteti za škodo, katero stranka drugi stranki provzročuje. To bi protivilo stvarni naravi sami, protivilo pa tudi odločnim zakonovim besedam. Ti troški so le tista potrata (sumtus), katero mora (ali pa more) po zakonovih določilih vsakdo storiti, da si pridobi pravico, kojo mu drugi spodbija, nikdar pa ne škoda, bodi-si nalašč ali pa le kulpozno storjena. Iz prva je tistemu, ki bi zamogel zahtevati pripoznanje kake pravice, dano na voljo, hoče-li potezati se za svojo pravico ali ne; on se zamore svoji pravici oziroma vgovoru odpovedati; toraj troški niso taka posledica pravne okolnosti, katera daje povod postopku, da bi zamogli reči, da so v kavzalni zvezi z omenjeno okolnostjo; troški so večinoma posledica veljavnih procesualnih zakonov in ti zakoni podeljujejo zmagujoči stranki pravico zahtevati, da se nji povrnejo troški. Da se prisodijo troški, toraj ni nikaka kazen, ki bi se nalagala nasprotni stranki

za škodo, katero je prouzročila z neopravičeno tožbo ali z neosnovanimi vgovori.

Sodnik, pred katerim se vrši kak postopek, ima natančna določila, ki mu morajo biti vodilo pri postopanju in pri razsojevanju. Civilni sodnik se mora držati zakonov za civilni postopek, kazenski sodnik pa nasprotno kazensko-pravdnega reda. Ako civilni sodnik postopa po kazensko-pravdnem redu, prekorači postavljene mu meje, istotako kazenski sodnik v nasprotnem slučaji. Ako pa bi obveljalo mnenje, ki sem ga tu pobijal, bi civilni sodnik razsojeval po določenih kazenskopravdnega reda, ker le ta zakon urejuje pravila, veljavna za kazenske troške. Da to ne more biti opravičeno, je pač razvidno na prvi pogled.

Konečno pa moram še omeniti, da je to vprašanje v zmislu, katerega zagovarjam, rešil tudi že kasacijski dvor v razloki z dne 14. marca 1883, št. 15169. (Ger. Ztg. št. 35 leta 1883), v kateri se odločno povdarja, da loči kazensko-pravdni red natanko razsodbo o zasebnopravnih zahtevkih od razsodbe gledé troškov, da ne dopušča, da bi se slednji zavračali pred civilnega sodnika, da troški, ki jih je povrniti v državni zaklad, ne spadajo pred civilnega sodnika, da pa tudi v zakonu ni določila, vsled katerega bi smel razsojati civilni sodnik o troških, ki grejo zasebniku.

Tudi iz sodbe, priobčene v ukaznem listu pravosodnega ministerstva (leta 1887, št. 216) sledi per analogiam opravičenost mnenja, katero sem zagovarjal.

G.

Pravosodje.

a) V knjižba z omejitvijo § 822. o. d. z.

Tožbo Leopoldine A. na priznanje neveljavnosti vknjižbe zvršene z omejitvijo § 822. o. d. z. za Janeza B. zavrnilo so vse instance, prvi sodnik iz sledečih, zajedno predmet pravde pojasnujočih

razlogov:

Janez B. zaprosil je dne 31. avgusta 1882. na podlagi plačilnih nalogov z dne 9. marea 1879., št. 1811., 1812. in 1813. v